

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for naturbeitemark på Rognan, Vegaøyen verdensarvområde

NIBIO RAPPORT | VOL. 7 | NR. 193 | 2021

Sven Emil Hinderaker & Thomas H. Carlsen
Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for naturbeitemark på Rognan, Vegaøyen verdensarvområde

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Sven Emil Hinderaker & Thomas H. Carlsen

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
15.12.2021	7/193/2021	Åpen	52524	21/01343
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02966-3	2464-1162	21	2	

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Stiftelsen Vegaøyen verdensarv

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Rita Johansen

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, kulturlandskap, Vegaøyen verdensarv, naturbeitemark, Vega

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for Rognan og i Vega kommune er utført på oppdrag fra Stiftelsen Vegaøyen verdensarv. Skjøtselsplanen baserer seg på feltbefaring og intervjuer med beitebruker. Store deler av øya Rognan er definert som regionalt viktig naturbeitemark (verdi B).

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturbeitemark. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Nordland

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Vega

STED/LOKALITET:

Rognan

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Thomas Holm Carlsen

NAVN/NAME

NAVN/NAME

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Utarbeidelse av skjøtelsplanen for Rognan i Vegaøyen verdensarvområde er utført på oppdrag for Stiftelsen Vegaøyen verdensarv. Skjøtelsplanen gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel av naturbeitemark og er i samsvar med handlingsplanene for disse (Direktoratet for naturforvaltning 2009, 2010). Skjøtelsplanen baserer seg på feltbefaring og intervjuer med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturbeitemark. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypelokalitetene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

NIBIO, Tjøtta takker grunneier Peder Toralf Roksvåg, beitebruker Tor Einar Santi og daglig leder i Stiftelsen, Rita Johansen for innspill og for godt samarbeid.

Tjøtta, 1. desember, 2021

Thomas Holm Carlsen

Prosjektleder

Innhold

1	Naturbeitemark	5
1.1	Naturfaglig beskrivelse	5
1.2	Artsinnhold	5
1.3	Råd om skjøtsel og hensyn	6
2	Om Rognan og oppdraget	7
3	Skjøtelsesplan for naturbeitemark på Rognan	8
3.1	Innledning	9
3.2	Hensyn og prioriteringer	10
3.3	Tradisjonell og nåværende drift	11
3.4	Artsmangfold og observerte endringer	11
3.5	Evaluerings/vurdering av skjøtselen	13
3.6	Mål for naturbeitemarka	14
3.7	Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)	14
3.8	Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	14
3.8.1	Beite	14
3.8.2	Fjerning av veitistel	15
3.8.3	Andre aktuelle skjøtselstiltak: Slå eller rydde i områder som blir tuete	15
3.9	Oppfølging av skjøtelsesplanen	15
3.10	Bilder fra Rognan	16
	Referanser	21
	Vedlegg	22
1	Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase	22
1.1	Rognan	22
	Tiltakslogg, grunneiers notater	25

1 Naturbeitemark

Naturbeitemark er en artsrik naturtype med høy andel habitatspesialister. Naturtypen er vidt utbredt, men artsrik, ugjødset beitemark i god hevd er gått tilbake som følge av endringer i landbruket. Gjengroing etter opphør av bruk eller intensivt drift med gjødsling og pløying, har redusert arealet. Typen er også utsatt for nedbygging. På bakgrunn av dette er naturtypen som helhet vurdert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for naturtyper (2018). Naturbeitemark har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper, særlig karplanter, beitemarksopp og insekter. Mange arter har hovedtyngden av sine forekomster innenfor denne naturtypen.

Naturbeitemark er vidt utbredt over hele Norge fra kysten til innlandet og i alle biogeografiske soner fra boreonemoral til lavalpin sone og fra sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon. I dag er typen vanligst i regioner med mye husdyrhold, for eksempel øvre dalstrøk på Østlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og på Nordlandskysten.

1.1 Naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er lysåpen grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite, både sau, geit, storfe og hest. Utseendemessig karakteriseres typen av lavvokst vegetasjon dominert av urter og gras. Trær og busker forekommer spredt, til forskjell fra slåttemark der disse mangler. Marka er gjerne mer ujevn enn i slåttemark. Steiner, grunnlendte partier og bergknauser er også nokså vanlig. Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og arter som ikke spises fordi de er giftige, tornete, smaker vondt eller inneholder mye silikat. Naturbeitemark har få nitrofile arter, men spredt kan noe næringskrevende og tråkktolerante arter forekomme. Karakteristisk er også forekomsten av beitemarksopp om høsten. Det er stor variasjon i artssammensetningen og miljøforhold i naturbeitemark. Et fellestrekk er at variasjonen både skyldes økokliner som også er viktige på naturmark, og langvarig hevd.

Naturbeitemark er semi-naturlig natur, oftest oppstått fra skogsmark som gjennom lang tid med ekstensivt beite har utviklet egenskaper som skiller den fra det natursystemet den ble utviklet fra, uten at markstruktur, hydrologi eller andre basale egenskaper har blitt vesentlig endret. Beitetrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er faktorer av betydning. Tidspunkt på året og varighet av beitet er også faktorer som påvirker vegetasjonen. Det er viktig med avpasset antall beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfoldet og for lite beite gir gjengroing. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark ikke pløyd og tilsådd, og ikke eller i bare liten grad gjødset.

Kalkinnhold og jordfuktighet er viktige årsaker til variasjonen i artssammensetningen. Karplantemangfoldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i lavlandet, der særlig kalktørrenger har et høyt artsmangfold. Det samme gjelder tørrbakker i dalstrøk på Østlandet. Viktige naturbeitemarker for sopp ser ut til å følge et litt annet mønster, da artsrike beiter med høy forekomst av rødlistede sopparter kan forekomme både på kalkrik og kalkfattig grunn, og gjerne i friskere enger. Lang beitehistorie antas å være gunstig. Det er stor regional variasjon fra kyst til innland, fra lavland til fjell og fra sør til nord.

1.2 Artsinnhold

Naturbeitemark er en meget artsrik naturtype karakterisert av mange rødlistede arter av insekter, karplanter og sopp. Naturtypen er av særlig betydning for beitemarksopp, og blant disse er 94 arter rødlistet, først og fremst vokssopp, rødsporer, jordtunger og køllesopp. Også for en lang rekke karplanter og insekter er naturtypen viktig. Rundt 85 rødlistede karplanter er knyttet til typen. De mest sjeldne finnes bare på et fåtall steder, mens andre er mer vidt utbredt, men har gått tilbake i lavlandet. Et særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er forekomst av møkkbiller, en artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinere tid. En rekke insekter og andre invertebrater er også knyttet til typen,

hvorav flere er rødlistede. Naturbeitemark inngår i forskjellige landskapstyper, fra vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, åpne jordbrukslandsskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte forekommer typen som små restarealer og kanter i intensivt drevet jordbrukslandskap. Ved kysten veksler beitemark ofte med andre åpne naturtyper i finskala mosaikkartet mønster. I dalstrøk finner en gjerne artsrik beitemark i kanter mellom fulldyrka mark og hagemark eller skog. Kantsonene har ofte vært uten hevd over lengre tid, men skal kartlegges som beitemarkskant så lenge de fortsatt har preg av semi-naturlig eng. Naturbeitemark har ofte innslag av bergknauser og tresatte partier.

Ulike husdyrslag beiter på ulikt vis. Sau beiter for eksempel mer selektivt enn storfe. Sambeite er derfor som regel positivt. Beite er en nødvendig forutsetning for at naturtypens verdier skal opprettholdes. Beite tilpasset naturgrunnlaget er viktig. For lite beitetrykk medfører gjengroing, mens for sterkt beite medfører slitasje og tråkkskader. De viktigste negative påvirkningsfaktorene i naturbeitemark er gjengroing og intensivt bruk. Tidligere var husdyrhold vanlig over hele landet og typen har gått sterkt tilbake som følge av opphør av beite med påfølgende gjengroing. I sentrale jordbruksstrøk er omlegging til mer intensiv drift med gjødsling, sprøyting og oppdyrking til kornproduksjon og kunsteng typisk. I tillegg er typen utsatt for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarker er også et problem, ved at det reduserer forekomsten av naturtypen. Det samme er spredning og etablering av fremmede arter og andre problemarter, ved at disse fortrenger de typiske beitemarksartene, og over tid bidrar til å ødelegge forekomsten av naturtypen. Tilførsel av nitrogen både fra langtransportert luftforurensing og fra lokale kilder fører særlig i sørlige deler av landet til eutrofiering.

1.3 Råd om skjøtsel og hensyn

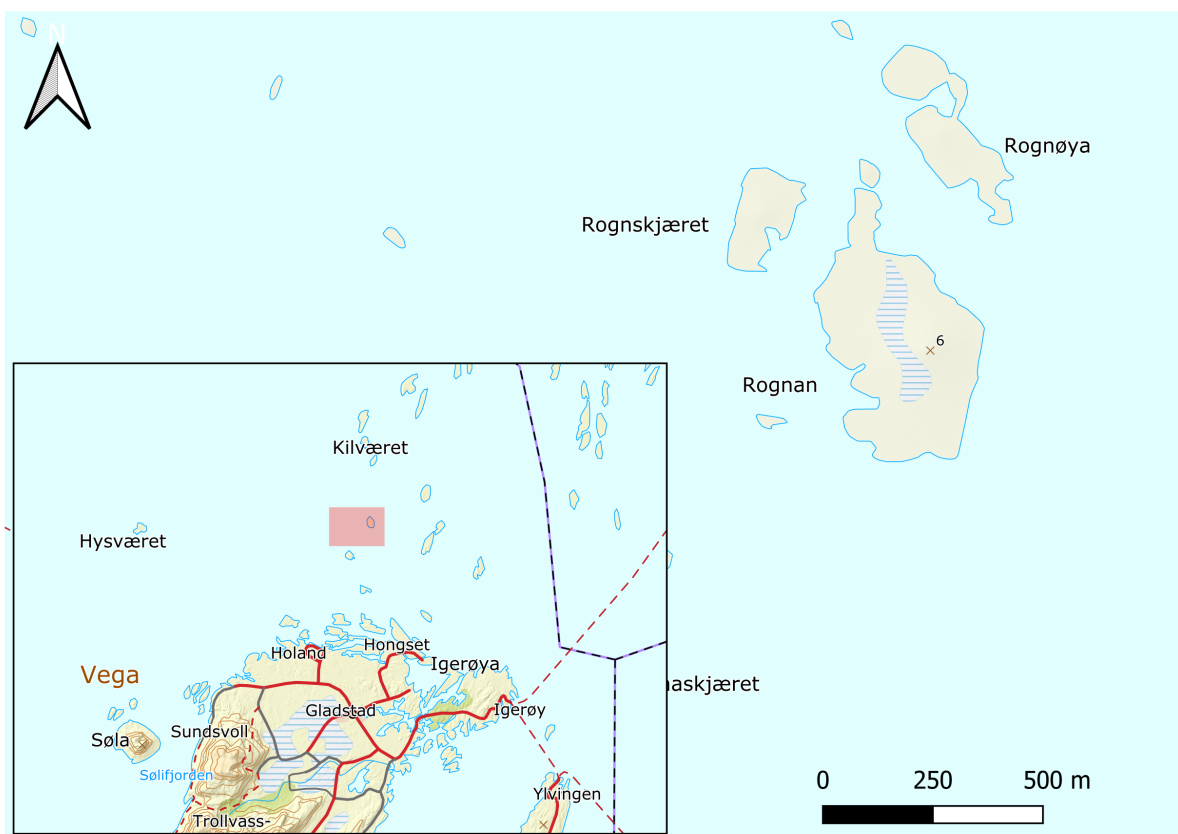
Skjøtsel skal opprettholdes, eller igangsettes i lokaliteter som kan restaureres og der det er dokumentert høye naturverdier. Det bør gjøres en vurdering av hvordan lokaliteten opprinnelig har vært skjøttet. For lokaliteter som opplagt og relativt nylig har vært slåttemark, og der det vurderes som mulig å tilbakeføre lokaliteten til slåttemark skal dette anmerkes. I de fleste tilfeller er beiteregimet tilpasset den enkelte lokalitet. Det bør utarbeides planer for skjøtsel i viktige lokaliteter der grunneier/driver involveres. Typiske tiltak vil være å tilpasse dyreantall, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på stedet. Både husdyrslag, antall dyr og beitetidspunkt er viktig å vurdere i beitemark. For eksempel kan det være aktuelt å holde sau unna lokaliteter med sjeldne orkideer som svartkurle, og det kan være aktuelt å avgrense beiteperioden til vår-forsommer eller høst. Gjødsling må unngås og manuell rydding av unngskog og kratt foretas etter behov, og slik at marka holdes åpen. Rydding bør foretas gradvis, da for rask åpning av marka både kan medføre erosjon i bratt terreng og åpne opp for uønskede arter. Tilleggsforing bør unngås, da dette både medfører tråkkskader, oppgjødsling og innførsel av uønskede arter. Saltstein må unngås. Fremmede arter bør fjernes og slitasje og andre negative påvirkninger bør begrenses i sårbare lokaliteter.

2 Om Rognan og oppdraget

Vegaøyen verdensarvområde fikk sin status etter vedtak i UNESCO i 2004. Vegaøyen ligger i Vega kommune og er en del av Helgelandskysten, i den sørlige delen av Nordland fylke. Området består av mer enn 6500 små øyer, holmer og skjær, men også deler av hovedøya, Vega, er med i verdensarvområdet. Verdensarvområdet er på 1037 km². Av dette er 69 km² landareal. UNESCOs innskrivingstekst framhever grunnlaget for verdensarvstatusen som ligger i kulturlandskapet som er skapt av fiskerbondens mangesysleri med landbruk, fiske, samt den unike ærfugldunsankinga. I løpet av 60- og 70-tallet ble øyriket i Vega gradvis fraflyttet og i dag er verdensarvområdet så godt som fraflyttet med unntak av hovedøya Vega og naboøya Ylvingen.

Rognan ligger omkring 5 km fra Vega, i nordøstlig retning, imellom Vega og Kilværet (Figur 1 /Bilde 1). Øya ble overtatt i 2012 av nåværende grunneier, Peder Toralf Roksvåg, som har tatt i bruk øya til beite og restaurert noe med beitepusser. Det er ingen fastboende på øya lengre, kun rester etter grunnmur fra en tidligere bosetning. Rognan ble fraflyttet i 1947 (Næss og Johansen 2008). Øya er tidligere beskrevet under kartlegging av naturverdiene i Vega verdensarv i 2011 (Carlsen m.fl. 2011), og det ble da bemerket at dette var en relativt unik øy både med tanke på artsmangfold og geologi. Rognan er artsrik på karplanter med flere rødlistearter og spesielle bleke morfer av orkideene vårmarihånd og brudespore. Et annet karaktertrekk er forekomsten av steinblokker fra siste istid som opptre spredd rundt på øya (Bilde 2).

Oppdraget på Rognan bestod i å registrere naturbaselokalitet basert på DN håndbok-13 for Rognan, og utarbeide en skjøtselsplan for skjøtselsavhengige semi-naturlige naturtyper, i dette tilfellet naturbeitemark. De to tilhørende naboøyene Rognskjæret og Rognøya ble også befart, men ble ikke vurdert til noen semi-naturlig naturtype. Derimot hadde de spesielle artsforekomster og er derfor inkludert i rapporten.

Figur 1. Rognan ligger ca. 10 km nord for hovedøya Vega.

3 Skjøtselsplan for naturbeitemark på Rognan

GRUNNEIER: Peder Toralf Roksvåg		ANSVAR SKJØTSEL: Peder Toralf Roksvåg Tor Einar Santi		LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Naturbeitemark (B-verdi)
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 01.12.2021		DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 01.07.2021		
DATO REVIDERING:		DATO BEFARING (REVIDERING):		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): Juli 2021: befaring og intervju November 2021: innhenting av tilleggsinfo og kvalitetssikring av planen				
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV: Sven Emil Hinderaker & Thomas H. Carlsen				FIRMA: NIBIO
UTM SONE LOKALITET(ER): Rognan: 33W	NORD: 7296403	ØST: 362086	GNR./BNR.: 97/2,3,6	
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: Rognan naturbeitemark: 118,2 daa		DEL AV VERNEOMRÅDE: Nei		DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Nei
AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):		HVILKET VERN:		

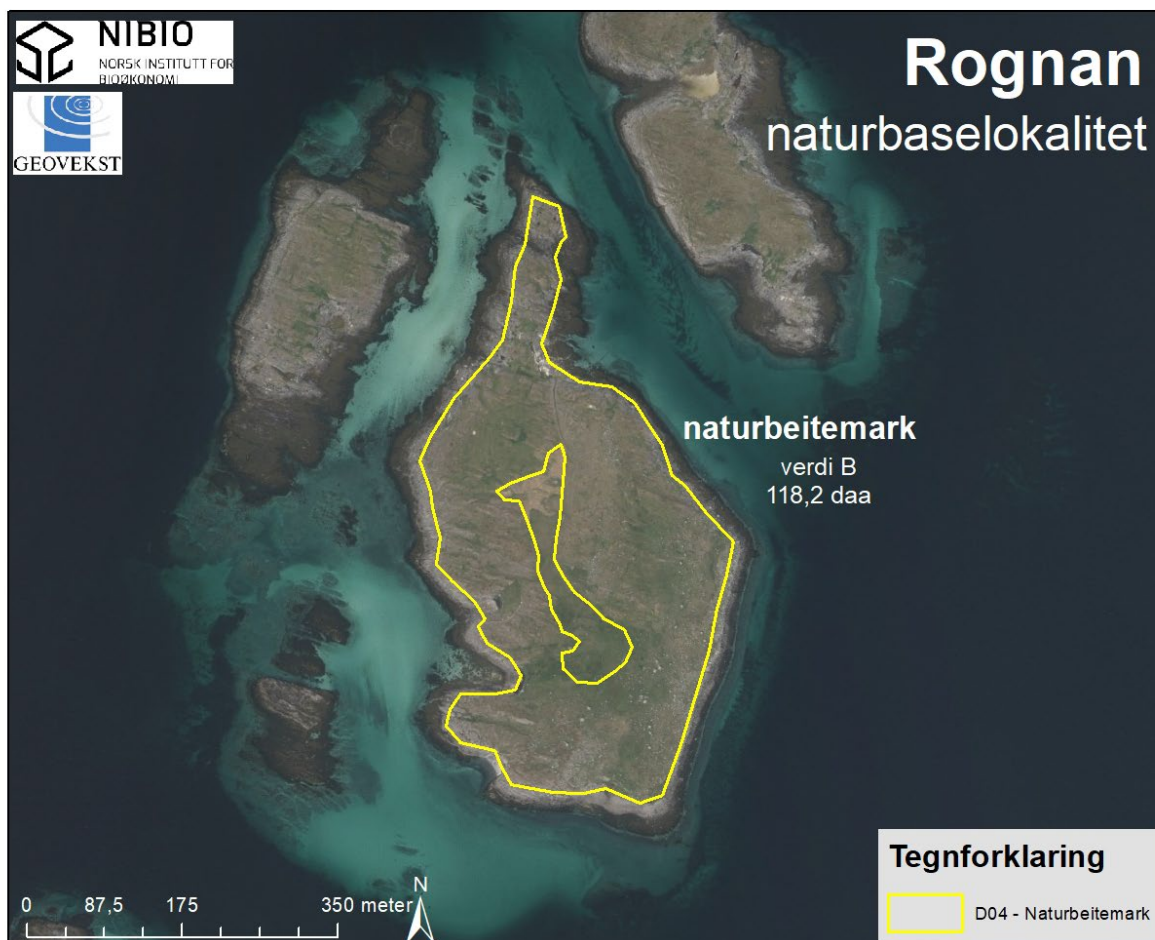

3.1 Innledning

Naturbeitemarkene på Rognan dekker det meste av øya. Berggrunnen består av kalkrik marmor, vesentlig kalkspatmarmor. Området ligger i klart oseanisk (O2) vegetasjonsseksjon, i sørboreal vegetasjonssone. Den kalkrike grunnen og tidligere bruk har resultert i et stort artsmangfold med flere rødlistede arter, og et stort antall arter karakteristiske for semi-naturlige enger.

Rognan består av tre ulike gårdsbruk, Gnr./Bnr.: 97/2, 3 og 6, som alle nå er eid av samme grunneier. I etterkant av overdragelsen, har marka på Rognan blitt restaurert i form av slått og beitet av sau. I tillegg til Rognan har også de tilhørende nabøylene Rognøya i nordøst, og Rognskjøret i nordvest blitt befart og vurdert. Rognøya og Rognskjøret er artsrike, men later til å bestå av henholdsvis mosedominert lynghei og fuglegjødset strandberg. På Rognan er slått utført i enkelte mer gjengrodde steder, og det er forsøkt å fjerne problemarten veitistel. Slåtten ser ut til å ha hjulpet på steder som har vært preget av tuer og grovt gress, og har resultert i en generelt god tilstand. Hageplanten prakthjelm (ikke fremmedart) er å finne i området, nær et av de tidligere husene, i svært begrenset omfang. Denne utgjør ikke noen særlig utfordring. Hovedutfordringen på øya er veitistelen som har begynt å spre seg i engene og har potensiale til å senke verdien på marka.

Det meste av engene er en mosaikk med friske og næringsrike naturenger, og hestehavreenger (118,2 daa, Figur 2-3). I tillegg er det et større parti med våtmark, liknende saltpåvirket myrkant, som strekker seg fra sørvest-enden av øya og inn mot midten og nordsiden av øya.

Figur 2. Oversiktskart som viser naturbaseavgrensingene på Rognan.

Figur 3. Skjøtselskart med aktuelle tiltak for å sikre verdiene i naturbeitemarkene på Rognan.

3.2 Hensyn og prioriteringer

For å ta vare på det store artsmangfoldet og verdien av landskapet, er det viktig å opprettholde et moderat beitetrykk. Dersom beitetrykket er for høyt kan det både kunne føre til erosjon- og tråkkskader på sårbar vegetasjon, i tillegg til å legge større press på artene som blir beitet. Sau har bl.a. en preferanse for orkideer, noe som kan føre til nedbeiting av sjeldne arter hvis beitetrykket blir for høyt. Dersom beitetrykket er for lavt vil landskapet derimot kunne gro igjen og føre til at sårbare arter forsvinner ettersom gjengroingsarter tar over og utkonkurrerer artene som er avhengige av forstyrrelsen fra beite eller slått. Det er derfor viktig å vurdere beitetrykket, og justere dersom en observerer tegn til gjengroing, eller for hardt beite.

Under befaring i forbindelse med kartlegging i 2011 var det ingen beitedyr på Rognan, og øya bar preg av forfall med gryende gjengroing (Carlsen m.fl. 2011). Inntrykket i 2021 var derimot at området nå var ferdig restaurert gjennom slått av gjengroende partier, samt beite med sau, noe som har åpnet opp landskapet. Med det nåværende beitetrykket ser engene ut til å være godt nedbeitet. Dette forhindrer vegetasjonen å vokse igjen, samtidig som det ikke er så hardt at mange av de sårbare plantene beites for hardt. Et viktig hensyn fremover vil derfor være å overvåke beitetrykket og sørge for at det ikke blir så høyt at det påvirker arter som vårmarihånd, brudespore og ormetungen negativt, ettersom dette er verdifulle elementer av naturbeitemarken.

I tillegg til å overvåke beitetrykket vil aktiv fjerning av veitistel på øya være et svært viktig tiltak som det er viktig å videreføre og eventuelt intensivere (Bilde 3). Veitistelen trives godt i forstyrret mark, og

det er derfor også viktig for bekjempelsen av denne arten at området holdes i hevd, ettersom dette kan hjelpe med å begrense våndaktivitet. Siden veitistelen har en stor spredningsevne, burde den derfor prioriteres høyt i videre skjøtsel av øya. Veitistel er toårig og metode for bekjempelse beskrives nærmere i kapittel 3.8.2. Dersom tiltak igangsettes snarest kan mye arbeid være spart om man klarer å bremse eller motvirke spredningen av veitistel på øya, og på sikt gjøre det relativt håndterlig å holde den i sjakk slik at den ikke forringer beitekvaliteten og naturmangfoldet.

På nordvestsiden av øya er det rester av et felt med prakthjelm (Bilde 4). Dette er en hybridart som trolig har vært brukt som prydplante siden middelalderen, og er derfor ikke er risikovurdert. Prakthjelm er en typisk hageplante her ute i øriket. Ettersom arten er frøsteril sprer den seg med krypende jordstengler, ved utkast eller forflytning av jord (Elven et al. 2018). Feltet med prakthjelm ser ikke ut til å spre seg i betydelig grad, og er heller ikke ventet å spre seg noe særlig i nærmeste fremtid. Prakthjelmen kan, på den ene siden, nærmest ansees som et kulturminne fra tidligere tider. Dersom det er ønskelig å beholde den anbefales det å overvåke feltet ved grunnmuren, og påse at det ikke skjer noen hyppig spredning ut over dette feltet. På den andre siden er prakthjelm giftig og derfor en potensiell trussel for sau og lam. Dersom prakthjelmen ønskes fjernet er det viktig å ikke kaste avfallet eller flytte jorda, men heller slå flere ganger i området, og eventuelt brenne avfallet.

Når det kommer til de to nærliggende øyene, Rognskjæret og Rognøya, så anbefales det på nåværende tidspunkt å ikke foreta seg noe her. Utfordringen med veitistelen på Rognan ansees som stor nok å håndtere i første omgang, og haster mer. Rognskjæret ser ut til å klare seg fint uten skjøtsel som en fuglegjødslat naturtype som er naturlig åpen der det var store forekomster av ormetunge (NT, nær truet) og vegamaure (VU, sårbar), samt store mengder vaid (NT, nær truet). Rognøya består av en lynghei dominert av einer og mose på mesteparten av øya. Det er en liten strandeng i nordenden, og en stor forekomst av vaid i en slags naturlig blomstereng ved en tangvoll i sør. Dersom Rognøya skulle blitt tatt i bruk ville det vært et betydelig behov for restaurering i form av fjerning og brenning av einer, samt håndtering av den tykke heigråmosen som dekker en stor andel av heia.

3.3 Tradisjonell og nåværende drift

Rognan sin historie strekker seg tilbake til 1872. Øya har vært en husmannsplass, som på det meste hadde opptil tre bruk (Nordhaugen, Sørhaugen og Inderhaugen), før den i 1947 ble fraflyttet (Næss & Johansen 2008). Rester fra denne tiden kan fortsatt bli observert i dag, i form av steingjerder, hustufter, rydningsrøyser, en steinkanal (Bilde 5), og oskjellhaug fra agnproduksjon.

Fra øya ble fraflyttet i 1947 og frem til nåværende brukers overtakelse ble Rognan tidvis brukt som beite. De siste årene før overtakelsen til dagens grunneier i 2012, lå øya for det meste brakklagt. Det kan tenkes at noe av øya ble slått for lenge siden, men dette preget er i dag borte. Øya er i dag hovedsakelig beitepreget etter lang tids beite, som nå er gjenopptatt, samt noe slått og rydding i forbindelse med restaurering etter 2012. Dette har åpnet opp det meste av det gjengrodde arealet. Området har blitt beitet av utegangersau (GNS) over flere sommersesonger. Beitetrykket har variert, med opptil 25 søyer med lam på det meste. I 2020 var det på 15 søyer med lam på beite, mens det i år var på 10 søyer med lam som beitet på Rognan.

3.4 Artsmangfold og observerte endringer

Rognan er en nokså artsrik øy. Dette er et resultat av kombinasjonen av den kalkrike grunnen og den lange historiske bruken. Blant annet er det større forekomster av ormetunge (NT, nær truet) på deler av øya (Bilde 7). I tillegg er det en spesiell blek variant av vårmarihånd som opptrer på øya (Bilde 8). Denne varianten ble registrert først i 2011, men ble også observert igjen under befaringen i 2021. Ut over dette ble det registrert flere arter typiske for semi-naturlig eng, en del av dem relativt kalkkrevende:

Bakkefrytle
Bakkestjerne
Bitterbergknapp
Blåkoll
Blåstarr (Nær truet)
Brennesle
Brudespore
Enghumleblom
Fjellbakkestjerne
Fjellminneblom
Fuglevikke
Førekoll
Geitsvingel
Gulaks
Gulflatbelg
Gåsemure
Hanekam
Hvitmarure
Jåblom
Kattefot
Legeveronika
Lodnerubloom
Loppestarr
Marinøkkel
Mjødurt
Myrklegg
Natt og dag
Nyresoleie
Ormetunge (Nær
truet)
Rødsvingel
Saltsiv
Sjellfrøstjerne
Slåttestarr
Smalkjempe
Smårørkvein – myr
Småsøte
Taglstarr (Nær
truet)
Tiriltunge
Tveskjeggveronika
Veitistel
Vill-lin
Vin/Grannmarikåpe
Øyentrøst

Rognan er i klart bedre stand i dag enn det den var i under kartleggingen i 2011, ettersom området nå er i gang med å beites og ryddes. Av negative endringer er erosjon fra vånd på nordvest siden, der også veitistelen har spredd seg mye. Den store forekomsten med rundbelg/rundskolm (jfr. Carlsen m.fl. 2011) ser nå ut til å være noe redusert, men det ble fortsatt registrert en god bestand under befaringen i 2021. Det ble også bemerket at det var hyppige forekomster av bloddråpesvermere på øya i 2011, og det samme inntrykket gjaldt under befaringen i 2021 (Bilde 6).

I tillegg ble det på Rognskjøret registrert store mengder vaid (NT, nær truet), ormetunge (NT, nær truet) og vegamaure (VU, sårbar), samt den spesielle blekrosa varianten av vårmarihånd (Bilde 8). Slik det fremstod under befaring så det ut som dette området klarte seg godt uten skjøtselstiltak for øyeblikket, og beite her er trolig uegnet med tanke på beitegrunnlag og øyas størrelse. På grunn av artene på øya burde den likevel eventuelt overvåkes for tilgroing, slik at man eventuelt kan implementere tiltak dersom det skulle bli nødvendig.

3.5 Evaluering/vurdering av skjøtselen

OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	I MIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf skjøtselsplanen som nå revideres?			
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?			X
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?	X		

3.6 Mål for naturbeitemarka

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E): Holde i hevd artsrike naturbeitemarker gjennom tradisjonelt, ekstensivt beite.
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER: Opprettholde et generelt høyt artsmangfold, som også er leveområdene til ormetunge og populasjonen med den blekrosa varianten av vårmarihånd og brudespore.
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE: Redusere og begrense utbredelsen av veitistel i størst mulig grad for ikke å forringe beitekvalitet. Forekomst av sjeldne og truede arter som ormetunge skal sikres gjennom beite som holder arealene åpne og sikre lystilgang.

3.7 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)

RESTAURERINGSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKJE)
Ikke behov for restaureringstiltak (allerede utført).			

3.8 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

3.8.1 Beite

BEITETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKJE)
Beite med sau på sommerhalvåret. 8-12 søyer + lam (utegangersau/GNS).	Årlig	129,3 daa	Sommerhalvåret: mai - okt

Beitetrykket må kontinuerlig overvåkes og vurderes slik at det holdes moderat. Beitekvaliteten varierer sterkt med nedbøren ute på øyene, og nødvendig beitetrykk kan derfor variere mellom år.

3.8.2 Fjerning av veitistel

SKJØTSELSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKE)
Fjerne og eventuelt brenne veitistel fra så mye som mulig av øya.	Årlig/Ved behov	129,3 daa	Juli-aug /tidlig under blomstring.

Den største utfordringen på Rognan er for øyeblikket veitistelen. Veitistel er ingen fremmedart men en problemart som har økt i omfang på Rognan. Veitistel ble ikke registrert her under kartlegginga i 2011. Dette er en toårig art som lager en liten rosett første år etter frøspiring, og som på andre året kan vokse seg stor og kraftig, opp mot 1,5 høy og med flere blomsterstander (korerger) (Bilde 3). For å unngå frøspiring fra veitistel må blomsterstenglene kuttes før veitistelen blomstrer, men står i knopp. De avkuttete stenglene bør ideelt sett samles og brennes ettersom frøene kan modnes og spres etter at stenglene har blitt kuttet av. Frøene kan spre seg både gjennom luft og/eller flytende på havet fra øy til øy (Carlsen, unpubl. data).

I den kommende rulleringsperioden (2022-2026) bør det prioriteres å få tatt blomstrende individer av veitistel før de får frøet og spredd seg videre. Dette er eneste måten å få redusert problemet til et minimum, spesielt med tanke på at beitedyrene skyr veitistel. Spesielt fokus bør være i områder med nylige våndangrep. Frø fra veitistel kan overleve i mange år i jorda og vil spire ekstra godt i områder som har blitt gjort åpne og luftige av vånd eller som følge av annen erosjon eller jordbearbeiding.

3.8.3 Andre aktuelle skjøtselstiltak: Slå eller rydde i områder som blir tuete

SKJØTSELSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKE)
Forhindre store tuedannelser og forringelse av beite ved å slå/rydde tuer (primært av sølvbunke) som danner seg ved langvarig beite.	Ved behov	129,3 daa	Juni - aug

3.9 Oppfølging av skjøtelsesplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR: 2026
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER: Nei
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA: -
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLENEN: Peder Toralf Roksvåg

3.10 Bilder fra Rognan

Bilde 1: Beitemarka på Rognan, sett mot Vega, og Søla (Foto: Sven Emil Hinderaker).

Bilde 2: De unike steinblokkene som ligger spredt rundt om på Rognan (Foto: Sven Emil Hinderaker).

Bilde 3: Veitistelen er et begynnende problem, spesielt i mark forstyrret av våndaktivitet (Foto: Sven Emil Hinderaker).

Bilde 4: Prakhjelmen bør overvåkes, men utgjør ikke den samme utfordringen som veitistelen (Foto: Sven Emil Hinderaker).

Bilde 5: Rester fra en tidligere kanal som går gjennom området (Foto: Sven Emil Hinderaker).

Bilde 6: Det ble registrert påfallende mange blodråpesvermere både under befaring juli 2021, men også i 2011 (Foto: Sven Emil Hinderaker).

Bilde 7: En av flere gode forekomster av ormetunge (NT), og en brudespore oppe i høyre hjørne (Foto: Thomas Carlsen).

Bilde 8: Blek variant av orkidéen vårmarihånd (Foto: Thomas Carlsen).

Referanser

Artsdatabanken (2021). Norsk rødliste for arter 2021.

<https://www.artsdatabanken.no/rodlisteforarter/2021>

Artsdatabanken (2018). Norsk rødliste for naturtyper 2018. Hentet (24.11.2021) fra

<https://www.artsdatabanken.no/rodlistefornaturtyper>

Carlsen, T., Aune, S., & Bär, A. (2011). Vegetasjonskartlegging i Vegaøyen verdensarvområde 2011. Bioforsk Rapport, vol.6, nr.114.

Elven, R., Hegre, H., Solstad, H., Pedersen, O., Pedersen, P.A., Åsen, P.A. og Vandvik, V. (2018). Aconitum ×cammarum, vurdering av økologisk risiko. Fremmedartslista 2018. Artsdatabanken.

Fremstad, E. (1997). Vegetasjonstyper i Norge. NINA temahefte 12. Norsk institutt for naturforskning.

Næss, I. og Johansen, R. (2008). Vegaøyen verdensarv. Fakta- og kulturhistorisk reisebok. Orkana forlag

Vedlegg

1 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

1.1 Rognan

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Rognan		Kommune Vega		Områdenr. 18155006			
ID i Naturbase		Registrert i felt av: S. E. Hinderaker & T. H. Carlsen		Dato: 01.12.2021			
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Carlsen, T., Aune, S., & Bär, A. (2012). Vegetasjonskartlegging i Vegaøyen verdensarvområde i 2011. Bioforsk rapport.				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -			
Hovednaturtype: DO4, Naturbeitemark – 100%			Utforminger: DO415 - Svak lårgurt beiteeng - 60% DO417 - Kalkbeiteeng 20% DO419 - Lårgurtbeitefukteng 20%				
Tilleggsnaturtyper:							
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God	x	Slått		Torvtekt	Frisk fattigeng (G4)
20 – 50 m		Svak		Beite	x	Brenning	Vekselfuktig baserik eng (G11)
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	Hestehavreeng (G10)
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			Frisk, næringsrik «natureng» (G13)
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med utarbeidelse av skjøtselsplan for Rognan i Vega kommune, har naturbaselokaliteter også blitt registrert. Det har vært et spesielt fokus på trua naturtyper som er i bruk som enten slåttemark, naturbeitemark eller kystlynghei. Befaringen ble gjennomført i starten av juli 2021 av Sven E. Hinderaker og Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med brukere og vurdere framtidig skjøtsel og eventuell restaurering av de ulike lokalitetene.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Rognan er en liten øy som ligger omtrent 5 km nordøst for Vega, midt imellom Vega og Kilværet. Øya var tidligere en husmannsplass med inntil 3 bruk på det meste, men ble fraflyttet i 1947, og var etter det bare sporadisk beitet inntil overtakelsen av nåværende grunneier. Rognan er en relativt flat øy, med høyeste punkt på 6 meter over havet. Spesielt for øya er steinblokkene som ligger spredt rundt på øya. Det meste av øya inngår i naturbeitemarkslokaliteten. Berggrunnen består av svært kalkrik marmor, vesentlig kalkspatmarmor, og øya ligger i klart oseanisk (O2) vegetasjonsseksjon, i sørboreal vegetasjonsone.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten består av 118,2 dekar naturbeitemark (D04), i naturformene D0415, - svak lågurt beiteeng (60%), D0417 - kalkbeiteeng (20%) og D0419- lågurtbeitefukteng (20%). Vegetasjonstypene som ble registrert var frisk fattigeng (G4), vekselfuktig baserik eng (G11), hestehavreeng (G10) og frisk, næringsrik «natureng» (G13).

Artsmangfold

Naturbeitemarka veksler mellom tørr og fuktigere, intermediært til svært kalkrik, eng. Rødlisteartene blåstarr (NT, nært trua), taglstarr (NT, nært trua) og ormetunge (NT, nær trua) ble funnet flere steder rundt om på øya. I tillegg ble det registrert spesielle bleke varianter av vårmarihånd og brudespore. Øvrige arter som ble registrert: bakkefrytle, bakkestjerne, bitterbergknapp, blåkoll, brennesle, brudespore, enghumleblom, fjellbakkestjerne, fjellminneblom, fuglevikke, førekoll, geitsvingel, gulaks, gulflatbelg, gåsemure, hanekam, hvitmarure, jåblom, kattedot, legeveronika, lodnerubloom, loppestarr, marinøkkel, mjødur, myrklegg, nattogdag, nyresoleie, rødsvingel, saltsiv, fjellfrøstjerne, slåttstarr, smalkjempe, bakkesøte (tidligere på rødlista), tiriltunge, tveskjeggveronika, veitistel, vill-lin, vin/grannmarikåpe og øyentrøst. I tillegg finnes det et felt med hageplanten prakthjelm i tilknytning til tuftene fra tidligere bebyggelse.

Bruk, tilstand og påvirkning

Rognan var fra 1870 en husmannsplass, med opptil tre bruk på det meste. Øya ble fraflyttet i 1947, og har siden det vært sporadisk beitet. Før øya ble overtatt av nåværende eier i 2012 lå den antakeligvis brakk en liten periode, noe som kan ha resultert i noe ytterligere gjengroing enkelte steder. Siden 2012 har det vært utført noe slått i områder der vegetasjonen har vokst seg stor, og ellers har øya blitt beitet av utegangersau (GNS) de siste årene. Dette har gitt enga et gras- og urterikt preg. De siste årene har veitistelen dukket opp, og økt i antall og utbredelse på øya. Det har generelt vært lite våndaktivitet på øya, men grunneier rapporterer at det har vært mer de siste årene. Dette ser ut til å ha forverret noe av omfanget til veitistelen, som later til å trives godt i den forstyrrede marka.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert i lokaliteten.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Ettersom området er restaurert og tatt i bruk er det nå behov for årlige skjøtselstiltak fremover. Beite og aktiv fjerning av veitistel vil være viktig for å holde kulturlandskapet i hevd og i god tilstand, for å opprettholde et godt miljø for artene som er avhengige av det åpne landskapet. Det er dog viktig at området ikke blir for sterkt beitet, slik at det går ut over naturmangfoldet, og arter som ormetunge, blåstarr eller taglstarr, eller de spesielle variantene av vårmarihånd og brudespore.

Del av helhetlig landskap

Området er en del av Vegaøyen verdensarvområde som fikk sin status blant annet på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene i øylandskapet.

Verdibegrunnelse

Naturbeitemarka på Rognan er restaurert og er i god tilstand. Den er relativt stor, med sine 118,2 daa. Artsmangfoldet er nokså stort, med bl.a. tre registrerte rødlistearter, og flere arter typiske for semi-naturlige enger. Det ble ikke registrert noen fremmedarter på øya, men det er noe forekomst av veitistel og prakthjelm som kan ha negativ innvirkning på beiteverdien. Basert på dette vurderes naturbeitemarka til å ha verdi B, regionalt viktig.

Tiltakslogg, grunneiers notater

Her er det plass for grunneier å føre inn sine egne notater som gjelder gjennomføring av tiltakene.

AREAL/DELOM RÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVER K/ TIMER	ÅR

AREAL/DELOM RÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVERK/TIMER	ÅR

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.